

Юлія КОСЕНКО

(Суми, Україна)

КОГНІТИВНИЙ ТА ЕМОЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТИ РОЗВИТКУ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ ІНОЗЕМНИХ СЛУХАЧІВ ПІДГОТОВЧОГО ВІДДІЛЕННЯ

В умовах реформування сучасної системи освіти особливої уваги набуває мовна підготовка іноземних слухачів підготовчого відділення.

Уміння усно та письмово висловлювати свої думки є запорукою успіху в будь-якій справі. Звідси, вміння говорити вважається одним із головних комунікативних умінь. У процесі багаторазового повторення елементи умінь часто переходять у навички. Найголовнішою серед компетентностей, яких набуває іноземний слухач підготовчого факультету, є комунікативна.

За дефініцією Л. А. Суботи, комунікативна компетентність – якісна характеристика особистості, спеціаліста професійної сфери, що є необхідною умовою плідного засвоєння отриманих знань, практичних умінь і навичок. Вона сприяє формуванню найбільш важливих та необхідних умінь, потрібних для виконання майбутньої професійної діяльності [2, с. 61].

Для реалізації комунікативної компетентності в різних видах мовленнєвої діяльності необхідно дотримуватися головної мети мовної освіти, що полягає у формуванні мовної особистості, людини самодостатньо комунікативно компетентної, здатної та готової до спілкування в будь-якій життєвій ситуації та в різних сферах суспільного життя. Ця особистість має оволодіти мовленнєвою культурою, комунікативною компетентністю та гуманістичним світоглядом.

Однією з актуальних і перспективних проблем сучасної когнітивної лінгвістики є питання мовної особистості, що протягом останнього десятиліття розглядається в різних аспектах – психолінгвістичному, культурологічному, лінгводидактичному, соціолінгвістичному тощо.

Загальновідомо, що мовна особистість розвивається у процесі спілкування, яке вимагає не тільки знань мови, функціонального навантаження мовних одиниць різних рівнів, але й умінь доречного використання їх.

Як відомо, В. фон Гумбольдт стверджував, що різні мови є виявом світобачення. Будь-яка мова, позначаючи окремі предмети, насправді відтворює, формує для свого народу картину світу, що вказує на нерозривний зв'язок людини з рідною мовою. Звідси випливає, що мовна картина світу – це його своєрідне сприйняття крізь призму мови, це загальна, інтегральна картина, сукупність усього мовного змісту, що в підсумку уможлиблює вивчення мови епохи, аналіз змін, що відбуваються і в мовній, і в концептуальній картинах світу.

Розвиток мовлення інокомунікантів відбувається крок за кроком. Іноземний слухач спочатку наслідує усне мовлення викладача, потім намагається продукувати власні висловлювання. Цей процес схожий на розвиток мовлення дітей. Вони поступово навчаються розмовляти, як і чужомовці. Першим досягненням як для розвитку мовлення дитини, так і для інофонів, вважається здатність складати зі слів найпростіші речення.

Мовленнєвий розвиток залежить, перш за все, від особистості студента, його можливостей вступати в комунікацію. Зазвичай темперамент може бути ключовим у формуванні мовленнєвих навичок. Одні студенти, володіючи мінімальним лексичним запасом слів, все-таки намагаються доносити свої думки оточенню, інші – замикаються в собі, віддаючи перевагу жестам невербальної комунікації, що, зрештою, призводить затримку в розвитку мовлення останніх.

Процес формування мовленнєвих навичок залежить не тільки від розумових можливостей людини, а й від того, у якому психічному стані ця особистість перебуває в цей момент. Кожен студент, перш ніж сприйняти або відтворити інформацію, пізнає зміст та робить свою оцінку того, що відбувається, і тільки після того висловлює свою думку. Таким чином, у цей момент саме психічний стан іноземного слухача буде впливати на його сприймання та розуміння інформації.

Загальновідомо, що в кожній людини перед початком розмови відбуваються мисленнєві процеси. Цією особливістю мислення підтверджується його взаємозв'язок із мовленням.

М. П. Кочерган розмежував та теоретично обґрунтував терміни «мова» – «мовлення» – «мислення». За його дефініціями, мова – система одиниць спілкування і правил їхнього функціонування;

мовлення – конкретно застосована мова, засоби спілкування в їхній реалізації; а мовлення – узагальнене й абстрактне відображення мозком людини явищ дійсності в поняттях, судженнях й умовиводах. [1, с. 31–32, 26].

На думку сучасних учених, існує три типи мислення: а) чуттєво-образне (наочно-образне); б) технічне (практично-дійове); в) поняттєве (словесно-логічне). Однак основним знаряддям мислення є мова. Отже, переважає поняттєвий тип мислення.

Поштовхом до мисленнєвої діяльності є потреба людини і передачі інформації, у процесі якої визначається предмет мислення і спрямованість мисленнєвого процесу, що, як наслідок, дає ключ до розв'язання поставленого завдання в момент спілкування.

Однак процеси мислення і мовлення не тотожні, оскільки вони не відокремлені одне від одного. Мислення без мовлення неможливе, тому що у мові втілюються думки. Мислення втілене в мові так само, як зміст представлений у формі. Пізнаючи світ, людина відображає його у слові. Отже, мислення завжди спрямоване на розв'язання поставленого завдання, у процесі якого народжується думка, що є предметом мовленнєвої діяльності. Саме постановка певних завдань і пошук шляхів їхнього розв'язання продукують потоки мислення. Цим вимогам сучасності відповідає когнітивно-комунікативний підхід.

Процес пізнання розпочинається з відчуттів та спостережень, після стадії уявлень і пам'яті, трансформується в мислення і завершується під час ухвалення рішень та виконання дій. У навчальній та професійній діяльності вирішальну роль відіграють опосередковані мисленням процеси смислового запам'ятовування. Мислення пов'язане з пам'яттю (з усіма її видами) й залежить від того, як мовець оперує певною базою даних. Тож пам'ять відкриває людині можливості для нагромадження досвіду, що насамперед сприяє формуванню продуктивного мислення.

На початковому етапі вивчення української мови зазвичай іноземним слухачам підготовчого відділення надзвичайно складно правильно підбирати потрібні слова. Це пов'язано з тим, що в момент формування думки, їм не завжди вистачає лексичного мінімуму, що, зрештою, досить часто призводить до спотворення мовлення. Інокомуніканти розуміють образ того, про що прагнуть сказати, але

не завжди можуть правильно відтворити його в мові, оскільки кожна людина володіє різними інтелектуальними здібностями.

У цій ситуації помічником є переклад рідною мовою студента. Сфокусувавшись на меті комунікації, мовець завдяки пізнавальним процесам може заздалегідь передбачати й свідомо планувати власні дії. Ця здатність зумовлена тим, що будь-яка специфічно людська (практична, трудова й теоретично-мисленева) діяльність опосередковується суспільно виробленими й збереженими колективною пам'яттю допоміжними засобами. У практичній діяльності – це знаряддя праці, а в теоретичній – знаки, зокрема й знаки мови. Іншими словами, позначаючи словом кожен предмет, що сприймається, його ознаку, дію, стан або зв'язки з ним, чужомовець зображає його узагальнено; в одиничному бачить загальне.

Отже, когнітивний та емоційний компоненти розвитку мовної особистості сприяють якісній мовленнєвій підготовці іноземних слухачів підготовчого відділення та забезпеченню високого рівня їхньої комунікативної компетентності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства : підручник філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів. Київ : Академія, 2004. 368 с.
2. Субота Л. А. Система формування комунікативної компетентності іноземних студентів фармацевтичних спеціальностей у процесі навчання української і російської мови : дис. д-ра пед. наук: спец. 13.00.02. Херсон, 2019. 496 с.